

**Ödəniş təşkilatları və elektron
pul təşkilatlarının fəaliyyətinin təşkili üzrə Qaydalar**

Bakı – 2020

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Qaydalar “Ödəniş xidmətləri və ödəniş sistemləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra – Qanun) 3.2.9, 4.2, 5.3, 10.1, 20.1.3.2, 20.2, 36.2, 48.8, 50.9.2, 55.2.3, 59.2.3-cü maddələrinə uyğun olaraq hazırlanmış və Azərbaycan Respublikası ərazisində ödəniş təşkilatlarına və elektron pul təşkilatlarına dair ümumi tələbləri müəyyən edir.

Qeyd: Bu Qaydada “təşkilat” dedikdə həm ödəniş təşkilatı, həm də elektron pul təşkilatı nəzərdə tutulur.

2. Anlayışlar

2.1. Bu Qaydalarda istifadə olunan anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

2.1.1. **emissiya edilmiş elektron pulun orta həcmi** - elektron pulun emissiyası məqsədilə müştərilərdən cəlb edilmiş vəsaitlərin hər təqvim gününün sonunda hesablanan son altı ay üzrə orta məbləği.

2.2. Bu Qaydada istifadə olunan digər anlayışlar Qanun ilə müəyyən edilmiş mənaları ifadə edir.

3. Nizamnamə kapitalı

3.1. Ödəniş təşkilatının nizamnamə kapitalının (xarici ödəniş təşkilatının yerli filialının nizamnamə kapitalına bərabər tutulmuş vəsaitinin) minimum məbləği göstərdiyi ödəniş xidmətindən asılı olaraq aşağıdakı qaydada müəyyən olunur:

3.1.1. yalnız pul köçürmələri üzrə ödəniş xidmətini göstərdikdə 30 min manat məbləğində;

3.1.2. ödəniş əməliyyatlarının aparılması üçün vasitəçilik xidmətini göstərdikdə 80 min manat məbləğində;

3.1.3. aşağıdakı xidmətlərdən hər hansı birini göstərdikdə 150 min manat məbləğində:

3.1.3.1. Qanunun 3.1.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan ödəniş xidməti;

3.1.3.2. Qanunun 3.1.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan ödəniş xidmətielektron pul aləti istisna olmaqla, digər ödəniş alətlərinin emissiyası və (və ya) həmin ödəniş alətləri ilə aparılan ödəniş əməliyyatlarının ekvayrinqi.

3.2. Elektron pul təşkilatının nizamnamə kapitalının (xarici elektron pul təşkilatının yerli filialının nizamnamə kapitalına bərabər tutulmuş vəsaitinin) minimum məbləği 200 min manat təşkil edir.

3.3. Təşkilatın nizamnamə kapitalı (xarici ödəniş təşkilatının və ya xarici elektron pul təşkilatının yerli filialının nizamnamə kapitalına bərabər tutulmuş vəsaiti) yalnız pul vəsaiti hesabına formalaşdırılır.

4. Öz vəsaitləri

4.1. Ödəniş təşkilatının öz vəsaitləri aşağıdakı qaydada hesablanır:

4.1.1. ödəniş təşkilatının ötən ildə icra olunmuş ödəniş əməliyyatlarının 1/12 (on ikidə bir) hissəsinə bərabər olan ödəniş həcmi (ÖH) hesablanır;

4.1.2. ÖH-yə hissələrlə aşağıdakı əmsallar tətbiq edilir:

4.1.2.1. ÖH 10 milyon manata qədər olduqda, ÖH-nin 4%-i;

4.1.2.2. ÖH 10 milyon manat və ondan yuxarı, lakin 20 milyon manatdan aşağı olduqda, ÖH-nin 2.5%-i;

4.1.2.3. ÖH 20 milyon manat və ondan yuxarı, lakin 200 milyon manatdan aşağı olduqda, ÖH-nin 1%-i;

4.1.2.4. ÖH 200 milyon manat və ondan yuxarı, lakin 500 milyon manatdan aşağı olduqda, ÖH-nin 0.5%-i;

4.1.2.5. ÖH 500 milyon manat və ondan yuxarı olduqda, ÖH-nin 0.25%-i.

4.1.3. Bu Qaydanın 4.1.2.-ci yarım bəndinə uyğun olaraq hesablanmış məbləğlər toplanır və hesablanmış cəm məbləğ k faktoruna vurulur.

4.2. Ödəniş təşkilatı yalnız pul köçürmələri ilə bağlı xidmət təklif etdikdə k faktoru 0.5-ə, bu Qaydanın 3.1.2-ci və (və ya) 3.1.3-cü yarım bəndləri üzrə ödəniş xidmətini təklif etdikdə isə 1-ə bərabərdir.

4.3. Ödəniş təşkilatının öz vəsaitləri aşağıdakı elementlərdən ibarət ola bilər:

4.3.1. döviyyəyə buraxılmış tam ödənilmiş adi səhmlər və ya paylar;

4.3.2. dövriyyəyə buraxılmış tam ödənilmiş adi səhmlərin nominal dəyərindən yuxarı məbləğ;

4.3.3. bölüşdürülməmiş mənfəət;

4.3.4. ehtiyatlar.

4.4. Ödəniş təşkilatının bu Qaydaların 4.1-ci bəndinə uyğun hesablanmış öz vəsaitləri nizamnamə kapitalından kiçik olduqda, onun həcmi nizamnamə kapitalından aşağı olmamalıdır.

4.5. Elektron pul təşkilatı emissiya edilmiş elektron pulun orta həcmnin ən azı 2 faizinə bərabər məbləğdə öz vəsaitlərinə malik olmalıdır.

4.6. Elektron pul təşkilatının öz vəsaitləri aşağıdakı elementlərdən ibarətdir:

4.6.1. tam ödənilmiş adi səhmlər (kumulyativ imtiyazlı səhmlər nəzərə alınmır) və ya paylar;

4.6.2. tam ödənilmiş adi səhmlərin nominal dəyərindən yuxarı məbləğ;

4.6.3. ehtiyatlar.

5. Biznes plan və tərtibi

5.1. Təşkilatın ilk üç il üçün biznes planında ən azı aşağıdakı məlumatlar əks olunmalıdır:

5.1.1. təşkilatın ödəniş xidmətləri bazarında rəqabət mövqeyinin təhlilini və ödəniş xidməti istifadəçilərini, ödəniş xidmətlərinin çatdırılması kanallarının açıqlamasını əks etdirən marketing strategiyası;

5.1.2. təşkilatın son üç il və ya mövcud olduğu daha az müddət üçün maliyyə hesabatı;

5.2. təşkilatın sabit fəaliyyət göstərməsini təmin edəcək müvafiq sistemlərə, resurslara və prosedurlara malik olduğunu göstərən və aşağıdakıları əks etdirən ilk üç il üçün maliyyə proqnozları:

5.2.1.1. gəlir hesabatı və proqnozlaşdırılan balans hesabatı, o cümlədən hədəf və stress ssenariləri, ehtimal olunan əməliyyat həcmi və sayı, müştəri sayı, tətbiq olunacaq xidmət haqları, hər bir əməliyyatın orta məbləği, gəlirlilik həddində gözlənilən artım;

5.2.1.2. gəlir və xərclərin əsas istiqamətləri, maliyyə borcları və maliyyə aktivləri barədə ətraflı açıqlama;

5.2.1.3. növbəti üç ildə pul vəsaitlərinin qiymətləndirilən axını haqqında hesabat.

5.2.2. Nizamnamə kapitalının tərkib elementlərinin açıqlaması və məbləği daxil olmaqla, öz vəsaitlərinə dair məlumat.

6. Ödəniş xidmətlərinin göstərilməsi üzrə fəaliyyət proqramı

6.1. Ödəniş xidmətlərinin göstərilməsi üzrə fəaliyyət proqramında ən azı aşağıdakılar əks olunmalıdır:

6.1.1. Təqdim ediləcək ödəniş xidmət(lər)inin növü və təqdim edilmə üsullarına dair ətraflı açıqlama;

6.1.2. ödəniş xidməti istifadəçilərinin vəsaitlərinin təhlükəsizliyinin təmin olunması üzrə tətbiq ediləcək metodların açıqlaması;

6.1.3. ödəniş əməliyyatının icrasına cəlb olunan tərəflər ayrılıqda qeyd edilməklə ödəniş xidmətlərinin göstərilməsi üzrə aşağıdakı məlumatlar:

6.1.3.1. yalnız Qanunun 3.1.5 və (və ya) 3.1.6-cı maddələrində qeyd olunan ödəniş xidmətlərinin təqdim edilməsi halları istisna olmaqla ödəniş xidmətlərinin göstərilməsi üzrə hesablaşmaların aparılması qaydası;

6.1.3.2. ödəniş sərəncamının icra müddəti;

6.1.4. ödəniş xidmətlərinin göstərilməsi zamanı həyata keçirilən və Qanunun 5.1-ci maddəsi ilə müəyyən edilən fəaliyyət növləri;

6.1.5. ödəniş hesablarının açılması qaydası, tətbiq edilən unikal eyniləşdiricinin strukturu, ödəniş hesabları üzərindən ödəniş əməliyyatlarının aparılması qaydası;

6.1.6. ödəniş xidmətlərinə çıxış məntəqələrinin nəzərdə tutulan sayı (filial, ödəniş agentləri, ödəniş terminalları ayrılıqda göstərilməklə);

6.1.7. ödəniş xidmətinin digər ölkələrdə göstərilməsi planları;

6.1.8. cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı fəaliyyət üzrə daxili qayda və prosedurlar;

6.1.9. ödəniş xidməti istifadəçilərinin müraciətlərinə baxılması üzrə daxili qaydalar .

7. Daxili nəzarət sistemi

7.1. Təşkilatın fəaliyyətinin bütün sahələrini, o cümlədən maliyyə idarəetməsi və hesabatlılığı, təşkilatın fəaliyyətini həyata keçirdiyi ərazinin fiziki təhlükəsizliyini əhatə edən, təşkilatın hesabatlıq və qanunvericiliyə uyğunluq istiqamətində məqsədlərinə çatmasını təmin edən daxili nəzarət sistemi mövcud olmalıdır.

7.2. Daxili nəzarət sistemi bütün idarəetmə səviyyəsində, biznes əməliyyatlarının və texnoloji mühitin müxtəlif mərhələlərində, o cümlədən ödəniş agentlərində təşkilatın fəaliyyətini və effektivliyini mütəmadi qaydada monitoring etməli və qiymətləndirməlidir.

7.3. Təşkilatın daxili nəzarət sistemi ən azı aşağıdakıları özündə ehtiva etməlidir:

7.3.1. Təşkilatın əsas fəaliyyət istiqamətlərini əhatə edən, səlahiyyətlər bölgüsünü, subordinasiyanı və qarşılıqlı əlaqəni (kommunikasiyanı) təmin edən təşkilati struktur;

7.3.2. təşkilatın fəaliyyəti zamanı qarşılaşa biləcəyi risklərin müəyyən edilməsi, qiymətləndirilməsi, risklərə nəzarət mexanizmlərinin təşkili və tətbiqi, habelə onların idarəedilməsi;

7.3.3. ödəniş xidmətinin ödəniş agentləri vasitəsilə göstərildiyi hal da daxil olmaqla, təşkilatın təhlükəsiz fəaliyyətinin təşkili məqsədilə daxili nəzarət prosedurlarının tətbiqi.

7.3.4. daxili nəzarətin hər bir komponentinin mövcud və işlək olmasını aşkar etmək üçün cari qiymətləndirmə, müstəqil qiymətləndirmə və hər ikisinin kombinasiyasından ibarət qiymətləndirmə fəaliyyəti.

7.4. Təşkilatının daxili nəzarət sistemi ən azı aşağıdakıları təmin etməlidir:

7.4.1. İdarəetmənin təmin edilməsini;

7.4.2. təşkilat daxilində qərarların qəbul edilməsi qayda və prosedurunun, səlahiyyət bölgüsünün dəqiq müəyyən edilməsini;

7.4.3. İdarəetmə orqanlarının fəaliyyəti üçün tələb olunan məlumatların dəqiq və vaxtında hazırlanması və çatdırılmasını;

7.4.4. təşkilatın fəaliyyətinin və daxili qaydalarının ölkə qanunvericiliyinə, nəzarət orqanının normativ xarakterli aktlarına və daxili normativ sənədlərə (qaydalara, planlara, əsasnamələrə və s.) uyğun olmasını;

7.4.5. struktur bölmələr arasında maraqlar münaqişəsinin olmaması, maraqlar münaqişəsinin baş verə biləcəyi halların və sahələrin vaxtında müəyyən edilməsi və qarşısının alınması üzrə müvafiq prosedurların işlənilib hazırlanmasını;

7.4.6. təşkilatın məruz qala biləcəyi risklərin qarşısının alınmasını təmin edəcək səviyyədə kapitalın olmasının təmin edilməsini;

7.4.7. aparılan ödəniş əməliyyatlarının təşkilatın mühasibat uçotunda və maliyyə hesabatlarında əks olunmasını, həmçinin daxili uçot siyasətinin formalaşdırılmasını;

7.4.8. bütün idarəetmə səviyyələrində nəzarət prosedurlarının tətbiqi (Nəzarət prosedurlarına rəhbərliyə məruzələrin edilməsi, hər bir struktur bölmə tərəfindən aidiyyəti üzrə təşkilatın fəaliyyətinə nəzarət olunması, ödəniş təşkilatının aktivlərinin qorunması, informasiyanın idarəedilməsi, məlumatların yoxlanılması və müqayisəsi aiddir);

7.4.9. təşkilatın informasiya sistemlərinin düzgün idarə olunmasını;

7.4.10. təşkilatın fəaliyyətində və daxili nəzarət sistemində mövcud çatışmazlıqlar haqqında təşkilatın müvafiq struktur bölməsinin və (və ya) idarəetmə orqanının vaxtında məlumatlandırılmasını və çatışmazlıqların aradan qaldırılması üzrə həyata keçirilən tədbirlərin nəzarətdə saxlanılmasını;

7.4.11. Qanunvericiliyin və nəzarət orqanının müvafiq normativ xarakterli hüquqi aktlarının tələblərinə uyğun olaraq məlumat və hesabatların vaxtında, tam və düzgün tərtib və təqdim edilməsini;

7.4.12. risklərin idarə edilməsi üzrə təşkilatın daxili qaydalarına riayət olunmasını;

7.4.13. aidiyyəti struktur bölmə tərəfindən daxili auditin həyata keçirilməsini.

7.5. Ödəniş təşkilatı və elektron pul təşkilatı lisenziya aldığı gündən iki il müddətində daxili audit bölməsini təsis etməlidir.

8. Risklərin idarə edilməsi sistemi

8.1. Təşkilat ödəniş xidmətlərinin göstərilməsi ilə əlaqədar yarana biləcək risklərin idarə edilməsini təmin etmək məqsədilə ödəniş xidmətlərinin növlərinə, həcminə, fəaliyyətinin xüsusiyyətlərinə və mühitinə, mürəkkəbliyinə, üzləşdiyi risklərə adekvat risklərin idarə edilməsi sisteminə malik olmalıdır. Risklərin idarə edilməsi əhatə etməlidir.

8.2. Risklərin idarəedilməsi sistemi risklərin idarəedilməsi üzrə strategiya və daxili nəzarət, risk limitləri, habelə risklərin idarəedilməsi üzrə alət və prosedurları əhatə edir.

8.3. Risklərin idarə edilməsi sistemi ən azı aşağıdakıları təmin edir:

8.3.1. təşkilatın qarşılaşdığı risklərin sistemli şəkildə idarəedilməsi;

8.3.2. riskgötürmə qabiliyyətinin müəyyən edilməsi, risk səviyyəsinin qiymətləndirilməsi və ona davamlı nəzarət edilməsi;

8.3.3. risklərin idarə edilməsi üzrə təşkilatın daxili qaydalarının hazırlanması;

8.3.4. ödəniş xidməti istifadəçilərinin vəsaitlərinin investisiya olduğu aşağı-riskli aktivlərin düzgün müəyyənləşdirilməsi və idarəedilməsi;

8.3.5. yeni göstəriləcək ödəniş xidmətinin təşkilatın fəaliyyət strategiyasına uyğunluğunun təhlili və bu xidmətlə əlaqəli olan risklərin müəyyən edilməsi;

8.3.6. ödəniş xidməti ödəniş agentləri vasitəsilə göstərildiyi halda, bununla bağlı yaranacaq risklərin müəyyən edilməsi, qiymətləndirilməsi və idarə olunması;

8.3.7. ayrı-ayrı əməliyyat proseslərinin və risklərin idarəedilməsi üzrə limitlərin yoxlanılması da daxil olmaqla fəaliyyətə nəzarətin həyata keçirilməsi istiqamətlərinin müəyyən edilməsi;

8.3.8. risklərin idarə edilməsi üzrə hesabatlıq ;

8.3.9. təşkilatın fəaliyyəti zamanı "Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinə uyğun olaraq risklərin müəyyən edilməsi, qiymətləndirilməsi və bu risklərin idarə olunması və azaldılması üçün tədbirlərin görülməsi ;

8.3.10. təsdiq edilmiş risklərin idarəetmə siyasətinin həyata keçirilməsində idarəetmə orqanları və digər strukturların iştirakının dəstəklənməsi və onların biznes əməliyyatları, daxili nəzarət və uyğunluq proseslərinə inteqrasiya olmasının təmin edilməsi;.

8.3.11. risklərin idarə edilməsi sisteminin qiymətləndirilməsi.

8.4. Təşkilatın Direktorlar Şurası (Müşahidə Şurası) tərəfindən təsdiq edilən risklərin idarə edilməsi üzrə təşkilatın daxili qaydalarında ən azı aşağıdakılar nəzərə alınır:

8.4.1. təşkilatın fəaliyyətinin əhatə dairəsindən və göstərilən ödəniş xidmətlərindən asılı olaraq risklərin idarəedilməsinin vəzifələri;

8.4.2. risklərin idarə edilməsi üzrə struktur bölmələr arasında dəqiq müəyyənləşdirilmiş səlahiyyət bölgüsünü, təşkilati strukturun bütün səviyyələri arasında əlaqə və məlumat axını qaydalarını, struktur bölmələr və səlahiyyətli şəxslər arasında maraqlar münaqişəsinin yaranmasına qarşı tədbirləri, müstəqil və şəffaf qərar qəbuletmə

prosesini, risklərin idarə edilməsi üzrə səmərəli hesabatlıq sistemini əhatə edən risklərin idarəedilməsinin təşkilatı strukturunun təsviri;

8.4.3. risklərin mütəmadi qaydada müəyyən edilməsi, qiymətləndirilməsi və monitorinqi proseduru, bunun üçün istifadə olunan metodların izahı, təşkilatın fəaliyyətinə təsir göstərən risklərin müxtəlif ssenarilər əsasında təhlillərinin aparılması proseduru, habelə riskgötürmə qabiliyyətinin məqbul səviyyəsinin saxlanması üzrə həyata keçiriləcək tədbirlərin izahı;

8.4.4. filial və ödəniş agentləri ilə işin təşkili zamanı yarana biləcək risklərin idarəedilməsi;

8.4.5. risklərin və bununla əlaqədar hər hansı itkilərin yaranmasına səbəb olan hallar haqqında məlumatların sənədləşdirilməsi, arxivləşdirilməsi və istifadəsi qaydaları;

8.4.6. risklərin idarə edilməsi üzrə idarəetmə orqanının və müvafiq struktur bölmələrin məlumatlandırılması qaydası;

8.4.7. əməkdaşların baş verə biləcək risklər və onlara qarşı mübarizə tədbirləri haqqında daimi maarifləndirilməsi.

8.5. Risklərin idarə edilməsi üzrə daxili qaydalara hər təqvim ili başa çatdıqdan sonra növbəti ilin birinci rübü ərzində ötən ilin nəticələri əsasında yenidən baxılır və tələb olunduqda müvafiq dəyişikliklər edilir.

8.6. Təşkilat tərəfindən yeni ödəniş xidmətləri göstərildikdə, və informasiya sistemi və texnologiyalarında dəyişikliklər aparıldıqda, ödəniş xidmətləri ödəniş agentləri vasitəsilə göstərildikdə, habelə ödəniş xidmətlərinin təhlükəsiz göstərilməsinə təsir edən əməliyyat və ya təhlükəsizlik insidentləri baş verdikdə sonra bu qaydaların tələblərinə yenidən baxılır, zərurət olduqda müvafiq dəyişikliklər edilir.

8.7. Risk qiymətləndirməsi əsasında ödəniş xidmətlərinin göstərilməsində, təşkilat daxilində tətbiq olunan prosedur və qaydalarda, habelə informasiya texnologiyaları sistemləri və digər sahələrdə aparılmalı dəyişikliklər müəyyən edilərək lazımi tədbirlər görülməlidir.

8.8. Təşkilat göstərilən ödəniş xidmətləri ilə əlaqəli bütün qeydləri, sənədləri və həyata keçirilən fəaliyyətlər barədə digər məlumatları ölkə qanunvericiliyinə uyğun olaraq saxlamalıdır. Göstərilən sənədlər və məlumatlar ən azı aşağıdakılar olmalıdır:

8.8.1. ödəniş hesabının yaradılma tarixi/vaxtı;

8.8.2. ödəniş hesabının yaradıldığı və idarə olunduğu avadanlığın IP ünvanı;

- 8.8.3. ödəniş hesabını idarə edən şəxsin identifikasiya məlumatları;
- 8.8.4. ödəniş hesabına bağlı ödəniş alətinin valyutası;
- 8.8.5. əməliyyatlar haqqında məlumatlar.

9. Təhlükəsizlik tədbirləri

9.1. Təşkilatın təhlükəsizlik tədbirlərində aşağıdakı məlumatlar əks olunmalıdır:

9.1.1. baş verə biləcək risklər və bu risklərə qarşı ödəniş xidməti istifadəçilərinin müdafiə olunması üçün nəzərdə tutulmuş təhlükəsizlik nəzarəti tədbirləri də daxil olmaqla, göstərilməsi nəzərdə tutulan ödəniş xidmətləri üzrə risklərin, o cümlədən baş verə biləcək fırıldaqçılıq hallarının qiymətləndirilməsi;

9.1.2. informasiya sistemləri və texnologiyaları üzrə ən azı aşağıdakı məlumatlar:

9.1.2.1. istifadə olunan əsas avadanlıq və proqram təminatlarının siyahısı, onlar arasında əlaqə üzrə topoloji diaqram;

9.1.2.2. təşkilatın internet sahifəsinin, elektron pulun, ödəniş mexanizmlərinin, risklərin və fırıldaqçılıq hallarının idarəedilməsi sistemləri də daxil olmaqla təşkilatın fəaliyyət növlərini dəstəkləyən informasiya sistemləri və proqram təminatları;

9.1.2.3. kənardan təşkilatın informasiya sistemləri və texnologiyaları ilə əlaqəsi olan subyektlər, o cümlədən təşkilatın partnyorları, xidmət təchizatçıları, təşkilatın olduğu yerdən kənarda işləyən əməkdaşlar və digər şəxslər haqqında məlumatlar və bu əlaqələrin açıqlaması;

9.1.2.4. bu Qaydaların 9.1.2.3-cü yarımbəndində nəzərdə tutulmuş əlaqələr olduğu halda tətbiq ediləcək informasiya təhlükəsizliyi tədbirlərinin, habelə sistemin preventiv və detektiv xarakterli, o cümlədən müntəzəm və real vaxt rejimində həyata keçiriləcək monitorinqinin, autentifikasiya prosesinin, kommunikasiyanın konfidensiallığının, antivirus sisteminin (proqramının), loqların aparılması və loqlar üzərində real vaxt rejimində monitorinqin həyata keçirilməsi;

9.1.2.5. həssas ödəniş məlumatları ilə işin təşkili, risklərin qiymətləndirilməsi və nəzarət;

9.1.2.6. informasiya sistemləri və texnologiyaları sistemə daxili girişi tənzimləyən informasiya təhlükəsizliyi tədbirləri;

9.1.2.7. informasiya texnologiyaları resursları paylanıldığı təqdirdə ödəniş xidməti istifadəçisinin informasiya resurslarının (mühitinin) ayrılmasının təmin olunması tədbirləri;

9.1.2.8. təşkilatın ərazisi və məlumat mərkəzi üzrə fiziki təhlükəsizlik tədbirləri, o cümlədən girişə nəzarət və təhlükəsizlik tədbirləri;

9.1.3. ödəniş prosesinin təhlükəsizliyinin təmin olunması üzrə ən azı aşağıdakı məlumatlar:

9.1.3.1. ödəniş xidməti istifadəçisinin və ödəniş alətinin autentifikasiyası üçün tətbiq olunan prosedurlar;

9.1.3.2. fiziki token, mobil tətbiqetmə, PIN kod və digər autentifikasiya faktorlarının (vasitələrinin) ilkin qeydiyyatı və yenilənməsi zamanı ödəniş xidməti istifadəçisinə təhlükəsiz çatdırılması proseduru;

9.1.3.3. baş verə biləcək şübhəli və ya qeyri-adi ödəniş əməliyyatlarının müəyyən edilməsi üzrə tətbiq edilən sistem və prosedurların açıqlaması.

9.1.4. təhlükəsizlik insidentlərinin və təhlükəsizliklə bağlı müştəri müraciət və şikayətlərinin monitorinqi, izlənməsi və həlli proseduru üzrə ən azı aşağıdakı məlumatlar:

9.1.4.1. fırıldaqçılıq halları və onların qarşısının alınması üzrə tədbir və alətlər;

9.1.4.2. fırıldaqçılıq halları, texniki problemlər ilə bağlı şikayətlərə baxılması üzrə müştəriyə xidmət göstərən şəxs və ya struktur bölmə haqqında məlumat;

9.1.4.3. fırıldaqçılıq halında aidiyyəti struktur bölmələrin, habelə nəzarət orqanının məlumatlandırılması proseduru;

9.1.4.4. müştərilər tərəfindən aidiyyəti müraciətlərin edilməsi üçün əlaqə vasitələri (elektron poçt ünvanı, əlaqə telefonu və s.);

10. Həssas ödəniş məlumatları ilə işin təşkili

10.1. Hər bir ödəniş təşkilatı və elektron pul təşkilatının həssas ödəniş məlumatlarının yazılması, monitorinqi, izlənməsi və bu məlumatlara girişin məhdudlaşdırılması üzrə prosedur qaydaları olmalıdır. Həssas ödəniş məlumatlarının yazılması, monitorinqi, izlənməsi və bu məlumatlara girişin məhdudlaşdırılması üzrə prosedurlarda ən azı aşağıdakılar əks etdirilməlidir:

10.1.1. göstərilən ödəniş xidmətləri üzrə həssas ödəniş məlumatı hesab olunan məlumatların axınının təsviri;

- 10.1.2. həssas ödəniş məlumatlarına giriş səlahiyyəti verən prosedurlar;
- 10.1.3. tətbiq olunan monitoring alətləri;
- 10.1.4. müvafiq infrastruktur komponentlərinə və sistemlərə, o cümlədən məlumat bazasına və ehtiyat infraquruktura giriş hüququ;
- 10.1.5. toplanılmış həssas ödəniş məlumatlarının saxlanması proseduru;
- 10.1.6. toplanılmış həssas ödəniş məlumatlarından istifadə edilməsi halları və proseduru;
- 10.1.7. informasiya sistemləri və texnologiyaları, şifrələmə və tokenizasiya daxil olmaqla həssas ödəniş məlumatlarının təhlükəsizliyi üçün tətbiq edilən texniki təhlükəsizlik tədbirləri;
- 10.1.8. həssas ödəniş məlumatlarına giriş hüququ olan subyektlərin müəyyən edilməsi metodları;
- 10.1.9. həssas ödəniş məlumatlarına səlahiyyətsiz müdaxilələrinin və onlarla bağlı təhlükəsizlik boşluqlarının müəyyən edilməsi və qarşısının alınması metodları;
- 10.1.10. informasiya sistemlərinin təhlükəsizliyinin təmin olunması üzrə illik əsasda keçirilən daxili nəzarət proqramı barədə məlumat.

11. Ödəniş alətləri üzrə limitlər

- 11.1. Məhdud formada istifadə olunan xüsusi ödəniş alətlərinə aşağıdakılar aiddir:
 - 11.1.1. ödəniş xidməti istifadəçisinə ancaq emitentin və ya emitentlə müqavilə bağlamış üçüncü tərəfin məhdud şəbəkəsi daxilində məhsul və xidmətlərin əldə edilməsinə imkan verən ödəniş aləti;
 - 11.1.2. çox məhdud növdə məhsul və xidmətlərin əldə edilməsinə imkan verən ödəniş alətləri;
 - 11.1.3. emitentlə müqaviləsi olan üçüncü tərəflərdən xüsusi məhsul və xidmətlərin əldə edilməsi üçün dövlət orqanının (qurumunun) tələbi ilə təmin edilərək ancaq ölkə daxilində istifadə edilə bilən və onun tərəfindən sosial layihələr və ya vergi məqsədləri baxımından tənzimlənən ödəniş alətləri.
- 11.2. Bu Qaydaların 11.1.1-ci və 11.1.2-ci yarımbəndlərində qeyd olunan xidmətlərdən hər biri üzrə son 12 ay ərzində icra edilmiş ödəniş əməliyyatları üzrə ümumi

dövriyyə bir milyon manatdan çox olarsa, ödəniş aləti məhdud formada istifadə edilmiş hesab edilmir.

11.3. Kiçik həcmli ödəniş alətləri aşağıdakı meyarlara cavab verir:

11.3.1. ödəniş alətində saxlanıla biləcək vəsaitin və həmin alətlə həyata keçirilə biləcək bir ödəniş əməliyyatının həcmi 100 (yüz) manatdan və ya onun ekvivalentində xarici valyutadan çox olmur;

ödəniş alətində saxlanıla biləcək vəsaitin ümumi dəyəri 500 (beş yüz) manatdan və ya onun ekvivalentində xarici valyutadan çox olmamalıdır. Bu halda ödəniş aləti üzrə bir təqvim ili ərzində aparılan məxaric əməliyyatlarının həcmi 2000 (iki min) manatdan və ya onun ekvivalentində xarici valyutadan çox ola bilməz.

11.4. Kiçik həcmli ödəniş alətləri üzrə ödəniş xidməti istifadəçisinin eyniləşdirilməsi tələb olunmur.

11.5. Təşkilat kiçik həcmli ödəniş aləti ilə ödəniş terminallarından nağd pul vəsaitinin çıxarılmasını daxili qaydalarına uyğun olaraq məhdudlaşdırı bilər.

11.6. Bu Qaydaların 11.3-11.5-ci bəndləri banklara və poçt rabitəsinin milli operatoruna da şamil edilir.

12. Əməliyyat və təhlükəsizlik insidentləri zamanı məlumatlandırma

12.1. Əməliyyat və ya təhlükəsizlik insidenti (bundan sonra – insident) ödəniş xidmətlərinin tamlığına, məxfiliyinə, etibarlılığına və (və ya) davamlılığına, ödəniş xidməti təchizatçısının təhlükəsiz və effektiv fəaliyyətinin təmin olunmasına mənfi təsir göstərən və ya göstərə biləcək və ödəniş xidməti təchizatçısı tərəfindən planlaşdırılmamış hadisə və ya əlaqəli hadisələri əhatə edir.

12.2. Bu Qaydaların 12.3-cü bəndinə əsasən kritik hesab edilən insident baş verdikdə təşkilat bu Qaydalara Əlavə 4-də göstərilən formanı doldurularaq incident@cbar.az elektron poçt ünvanına göndərməklə nəzarət orqanını dərhal məlumatlandırır.

12.3. Əlavə 5-də qeyd edilən cədvələ uyğun olaraq 3 və daha artıq meyar üzrə aşağı risk daşıyan və ya 1 və daha artıq meyar üzrə yüksək risk daşıyan insident baş verdikdə insident kritik hesab edilir.

12.4. İnsidentin risk səviyyəsi onun aşağıdakı meyarlara təsirinə əsasən təyin edilir:

- 12.4.1. Ödəniş əməliyyatlarına təsiri;
- 12.4.2. Ödəniş xidməti istifadəçilərinə təsiri;
- 12.4.3. Xidmətin əlçatanlılığına təsiri;
- 12.4.4. İqtisadi təsir (maliyyə itkiləri);
- 12.4.5. Digər ödəniş xidməti təchizatçıları və ödəniş xidməti infrastrukturuna təsiri;
- 12.4.6. Reputasiya təsiri.

12.5. Təşkilat insidentin aradan qaldırılması istiqamətində atılan addımlar və insidentlə bağlı baş verən dəyişikliklər haqqında nəzarət orqanına aralıq hesabat təqdim etməlidir.

12.6. Təşkilat insident tam aradan qaldırıldıqdan sonra nəzarət orqanına ən azı aşağıdakılar əks olunmaqla növbəti iş günündən gec olmayaraq məlumat təqdim etməlidir:

- 12.6.1. insident haqqında məlumat (baş vermə və aradan qaldırılma tarixi və vaxtı, coğrafi əhatə dairəsi, zərər çəkmiş ödəniş xidməti istifadəçiləri, təsir dairəsi və digər detallı məlumatlar);
- 12.6.2. insident nəticəsində dəymiş zərərin açıqlaması.

13. İnvestisiya qoyuluşu

13.1. Təşkilat ödəniş xidməti istifadəçilərindən və ya digər ödəniş xidməti təchizatçılarından ödəniş əməliyyatlarının aparılması üçün qəbul edilmiş pul vəsaitlərini aşağıdakı aşağı-riskli likvid aktivlərə investisiya edə bilər:

- 13.1.1. dövlət qiymətli kağızları;
- 13.1.2. Azərbaycan Respublikası İpoteka və Kredit Zəmanət Fondu tərəfindən buraxılan ipoteka istiqrazları;
- 13.1.3. İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı ölkələrinin hökumətlərinin və mərkəzi banklarının buraxdıqları qiymətli kağızlar;

13.2. Təşkilat ödəniş xidməti istifadəçilərindən və ya digər ödəniş xidməti təchizatçılarından ödəniş əməliyyatlarının aparılması üçün qəbul edilmiş pul vəsaitlərini bu Qaydaların 13.1-ci bəndində nəzərdə tutulan istiqamətlərlə yanaşı investisiya məqsədilə yerli banklarda əmanət kimi yerləşdirə bilər.

14. Fövqəladə hallarda fəaliyyətin davamlılığının təşkil edilməsi

14.1. Fövqəladə hallar zamanı təşkilatların fəaliyyətinin davamlılığının təmin edilməsi məqsədi ilə təşkilatların fövqəladə hallarda fəaliyyətinin davamlılığı və bərpa planı olmalıdır. Fövqəladə hallarda fəaliyyətin davamlılığı və bərpa planı müxtəlif ssenarilər əsasında ən azı ildə bir dəfə testləşdirilməli və test nəticələri rəsmiləşdirilməlidir. Fövqəladə hallarda fəaliyyətin davamlılığı və bərpa planı ildə bir dəfədən gec olmayaraq yenilənməlidir.

14.2. Fövqəladə hallarda fəaliyyətin bərpa planı müxtəlif mümkün ssenarilər, o cümlədən təbii fəlakət, avadanlığın sıradan çıxması, terrorçuluq, kənardan müdaxilə, rabitə kanallarının kəsilməsi nəticəsində dayanmaları əhatə etməklə atılacaq addımları əks etdirməlidir. Fövqəladə hallarda fəaliyyətin davamlılığı planında ən azı aşağıdakı məlumatlar əks olunmalıdır:

14.2.1. bərpa olunacaq sistem və sahələr, bərpa olunma müddəti də daxil olmaqla biznes proseslərə təsirin açıqlaması;

14.2.2. fövqəladə hallar zamanı ehtiyat mərkəzinə keçid, bərpa olunacaq informasiya texnologiyaları infrastrukturuna, əsas proqram təminatı və məlumatlara giriş proseduru;

14.2.3. əsas sistemlərin fəaliyyətinin pozulması, məlumatların itməsi, ödəniş xidmətinin göstərildiyi məntəqələrlə (filial, ödəniş agent, ödəniş terminalı və s.) əlaqənin kəsilməsi və s. davamlı pozuntular zamanı atılacaq addımların təsviri ;

14.2.4. fövqəladə hallarda fəaliyyətin davamlılığı və bərpa planlarının sınaqdan keçirilməsi və nəticələrinin qeydiyyatının aparılması müddətləri;

14.2.5. ödəniş xidmətlərinin göstərilməsinin dayandırıldığı və ya mümkün olmadığı zaman gözlənilən ödəniş əməliyyatlarının icra olunmasının və mövcud müqavilələrin ləğv edilməməsinin təmin edilməsi üzrə həyata keçiriləcək tədbirlər.

14.3. Təşkilat tərəfindən ehtiyat mərkəz yaradılmalı və əsas mərkəzdə istifadə olunanla eyni olan əsas infrastruktur avadanlığı, sistem konfigurasiyası (texniki və proqram təminatı üzrə yeniliklər və dəyişikliklər), alternativ rabitə xətləri, dayanıqlı elektrik cərəyanı, ilkin yanğınsöndürmə vasitələri ilə təmin edilməli, onların texniki vəziyyəti dövrü olaraq nəzərdən keçirilməli və zərurət olarsa, yenilənməlidir. Ehtiyat mərkəz istənilən anda əməliyyatların aparılmasına hazır olmalı, işçi heyətinin fəvqəladə hal aradan qaldırılanadək fəaliyyətinin davam etdirilməsi üçün lazımı şəraitlə təmin edilməlidir.

14.4. Təşkilat fəvqəladə hallara hazırlıq səviyyəsini yoxlamaq üçün ən azı ildə bir dəfə real vaxt rejimində fəaliyyətini ehtiyat mərkəz vasitəsilə təmin etməlidir.

14.5. Bu Qaydaların 14.6-cı bəndində nəzərdə tutulmuş əməliyyatların nəticəsi uğursuz olduqda, təşkilat növbəti iki ay ərzində ehtiyat mərkəz vasitəsilə real vaxt rejimində əməliyyatların aparılmasını yenidən təmin etməlidir.

14.6. Təşkilat bu Qaydaların 14.4-ci bəndində qeyd edilən fəaliyyəti həyata keçirməmişdən 5 (beş) iş günü əvvəl bu barədə Mərkəzi Banka məlumat (elektron və ya kağız daşıyıcıda) verməlidir. Təşkilat ehtiyat mərkəzdə həyata keçirdiyi fəaliyyəti başa çatdırdıqdan sonra nəticəsi barədə hesabatı (Əlavə № 6) 7 (yeddi) iş günü müddətində Mərkəzi Banka yazılı formada (elektron və ya kağız daşıyıcıda) təqdim etməlidir.

14.7. Təşkilat fəvqəladə hallarda fəaliyyətinin davamlılığının təmin olunması üçün sorğuların cavablandırılması və məlumat mübadiləsinin aparılmasına məsul olan əməkdaşları (əsas və əvəzedici şəxslər) təyin edərək onları təlimatlandırmalı, həmçinin bu əməkdaşlar haqqında hər ilin fevral ayının 25-dən gec olmayaraq Mərkəzi Banka yazılı məlumat (adı, soyadı, vəzifəsi və əlaqə məlumatları) verməlidir. Məsul əməkdaşlar dəyişdirildikdə yeni təyin edilmiş şəxslər haqqında yazılı məlumat 5 (beş) iş günü ərzində Mərkəzi Banka təqdim edilir.

“Ödəniş təşkilatlarının və elektron pul təşkilatlarının
fəaliyyətinin təşkili üzrə Qaydalar”a
Əlavə №1

Vətəndaş qüsursuzluğuna dair

Ə R İ Z Ə

Mən -

(soyadı, adı, atasının adı)

Barəmdə aşağıdakı faktları təsdiq edirəm:

- qəsdən törədilmiş cinayətə görə məhkumluğun olmaması, keçmişdə mülkiyyət əleyhinə və iqtisadi fəaliyyət sahəsində ağır və xüsusilə ağır cinayətlərin törədilməsinə görə heç zaman məhkumluğun olmaması, habelə müvafiq vəzifəni tutması və ya peşə fəaliyyəti ilə məşğul olması üzərində məhkəmə qərarı ilə qoyulmuş qadağanın və ya məhkəmə qaydasında müflis elan edilməsi faktının olmaması

(imza)

Tarix:

“Ödəniş təşkilatlarının və elektron pul təşkilatlarının
fəaliyyətinin təşkili üzrə Qaydalar”a Əlavə №2

**Elektron pul təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş
pul vəsaitləri haqqında hesabat**

№	Təşkilat tərəfindən qəbul edilmiş pul vəsaiti üzrə açıqlama	Məbləğ (manatla)
1.	Elektron pula dəyişdirilməsi üçün qəbul edilmiş vəsait	
2.	Digər ödəniş xidmətlərinin göstərilməsi üçün ödəniş xidməti istifadəçilərindən qəbul edilmiş vəsait	
3.	Digər ödəniş xidmətlərinin göstərilməsi üçün ödəniş xidməti təchizatçılarından qəbul edilmiş vəsait	
4.	Vəsaitlərin təhlükəsizliyinin təmin olunması məqsədilə açılmış hesabda yerləşdirilən vəsait	
5.	Aşağı-riskli likvid aktivlərə investisiya edilmiş vəsait	
5.1.	Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən buraxılan dövlət istiqrazları	
5.2.	Azərbaycan Respublikası İpoteka və Kredit Zəmanət Fondu tərəfindən buraxılan qiymətli kağızlar qiymətli kağızlar	
5.3.	İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı ölkələrinin hökumətlərinin və mərkəzi banklarının buraxdıqları qiymətli kağızlar	
5.4.	Yerli banklarda olan müxbir hesablar	
5.5.	“Overnayt” depozitlər	

“Ödəniş təşkilatlarının və elektron pul təşkilatlarının
fəaliyyətinin təşkili üzrə Qaydalar”a Əlavə №3

**Ödəniş təşkilatı tərəfindən qəbul edilmiş pul vəsaitləri haqqında
Hesabat**

№	Təşkilat tərəfindən qəbul edilmiş pul vəsaiti üzrə açıqlama	Məbləğ (manatla)
1.	Ödəniş xidmətlərinin göstərilməsi üçün ödəniş xidməti istifadəçilərindən qəbul edilmiş vəsait	
2.	Ödəniş xidmətlərinin göstərilməsi üçün ödəniş xidməti təchizatçılarından qəbul edilmiş vəsait	
3.	Vəsaitlərin təhlükəsizliyinin təmin olunması məqsədilə açılmış hesabda yerləşdirilən vəsait	
4.	Aşağı-riskli likvid aktivlərə investisiya edilmiş vəsait	
4.1.	Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən buraxılan dövlət istiqrazları	
4.2.	Azərbaycan Respublikası İpoteka və Kredit Zəmanət Fondu tərəfindən buraxılan qiymətli kağızlar qiymətli kağızlar	
4.3.	İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı ölkələrinin hökumətlərinin və mərkəzi banklarının buraxdıqları qiymətli kağızlar	
4.4.	Yerli banklarda olan müxbir hesablar	
4.5.	“Overnayt” depozitlər	

**Əməliyyat və ya təhlükəsizlik insidenti
üzrə məlumatlandırma**

—
Ödəniş təşkilatı və ya elektron pul təşkilatının adı:

İnsidentin açıqlaması		
Göstəricilər	Açıqlama	Əlavə qeydlər
İnsident haqqında ətraflı məlumat		
İnsidentin baş vermə tarixi və vaxtı		
İnsidentin əhatə dairəsi		
İnsident zamanı zərərin ilkin qiymətləndirməsi		
İnsidentin qarşısının alınması üzrə atılan ilkin addımlar		
İnsidentin təsirinin qiymətləndirilməsi		
Kriteriyalar	Təsinin açıqlaması	Əlavə qeydlər
Ödəniş əməliyyatlarına təsiri		
Ödəniş xidməti istifadəçilərinə təsir		
Xidmətin əlçatanlığına təsiri		
İqtisadi təsir (maliyyə itkiləri)		

Digər ödəniş xidməti təchizatçıları və ya müvafiq infrastrukturılara təsiri		
Təşkilatın reputasiyasına təsiri		

İcra orqanının rəhbəri: _____

imza

soyadı, adı və atasının adı

Tarix: _____

Ödəniş təşkilatlarının və elektron pul təşkilatlarının
fəaliyyətinin təşkili üzrə Qaydalar”a Əlavə №5

Meyar	Aşağı risk səviyyəli	Yüksək risk səviyyəli
Ödəniş əməliyyatlarına təsiri	Ortalama əməliyyatların 10%-nə təsir etdikdə və bu əməliyyatların birlikdə həcmi 20000 manatdan çox olduqda	Ortalama əməliyyatların 25%-nə təsir etdikdə və bu əməliyyatların birlikdə həcmi 100000 manatdan çox olduqda
Ödəniş xidməti istifadəçilərinə təsiri	Ödəniş xidməti istifadəçilərinin 10%-i və 5000 nəfərdən çoxuna təsir etdikdə	Ödəniş xidməti istifadəçilərinin 25% və 50000 nəfərdən çoxuna təsir etdikdə
Xidmətin əlçatanlılığına təsiri	2 saatdan çox müddətdə ödəniş xidməti əlçatan olmadıqda	
İqtisadi təsir (Maliyyə itkiləri)		Təşkilata 100000 manatdan və ya öz vəsaitlərinin 1%-dən çox zərər dəydikdə.
Digər ödəniş xidməti təchizatçıları və ödəniş xidməti infrastrukturuna təsiri	Digər ödəniş xidməti təchizatçıları və ödəniş xidməti infrastrukturuna təsir etdikdə	
Reputasiya təsiri	Təşkilatın nüfusunə təsir etdikdə	

“Ödəniş təşkilatları və elektron
pul təşkilatlarının fəaliyyətinin təşkili
üzrə Qaydalar”ına Əlavə №6

**Ödəniş təşkilatının və elektron pul təşkilatının fəaliyyətinin ehtiyat mərkəzdən
təşkil olunmasına dair**

HESABAT

I. Ümumi məlumat	
İştirakçının adı	
Planın adı	
Planın əsası	
İcra olunduğu yer	
Keçidin qeydiyyat nömrəsi	
II. Ehtiyat mərkəzə keçid	
Məqsəd	
Keçidin ssenarisi	
İcra tarixi və vaxtı	
Ehtiyat mərkəzə keçid müddəti	
Əhatə olunan sahələr	
Əhatə olunmayan sahələr	
III. Yekun nəticə	
1. Normal fəaliyyət müşahidə olunmuşdur:	
2. Təkmilləşdirmə aparılmalıdır:	

IV. Ehtiyat mərkəzə keçidin təşkili üzrə məsul şəxslər:			
Adı və soyadı	Struktur bölmə	Vəzifəsi	İmzası
Hesabatı hazırlayan məsul şəxs:			
(adı, soyadı, və vəzifəsi)	(imza)	(tarix)	